

Karolinska
Institutet

Demens och färdtjänst

Professor Maria Ankarcrona
Karolinska Institutet

2024-04-25

Vad är demenssjukdom?

- Kognition handlar om hjärnans förmåga att ta emot, lagra, bearbeta och plocka fram information.
- Kognitiva nedsättningar leder till svårigheter att lära och utvecklas, att fokusera uppmärksamhet och följa en instruktion för hur något ska utföras.
- Demens, eller kognitiv sjukdom, är ett syndrom som kännetecknas av nedsatt förmåga att minnas, tänka eller fatta beslut.
- Demens (grekiska: 'utan sinne') är inte en oundviklig del av åldrandet, utan kan förebyggas.
- Demenssjukdomar går inte att bota och personer som diagnostiseras med demens har 5–10 års förväntad livslängd.

Olika former av demenssjukdom

Alzheimers sjukdom (vanligast) – *minnesförlust och förvirring*

Vaskulär demens– *förändrad problemlösning och fokusering*

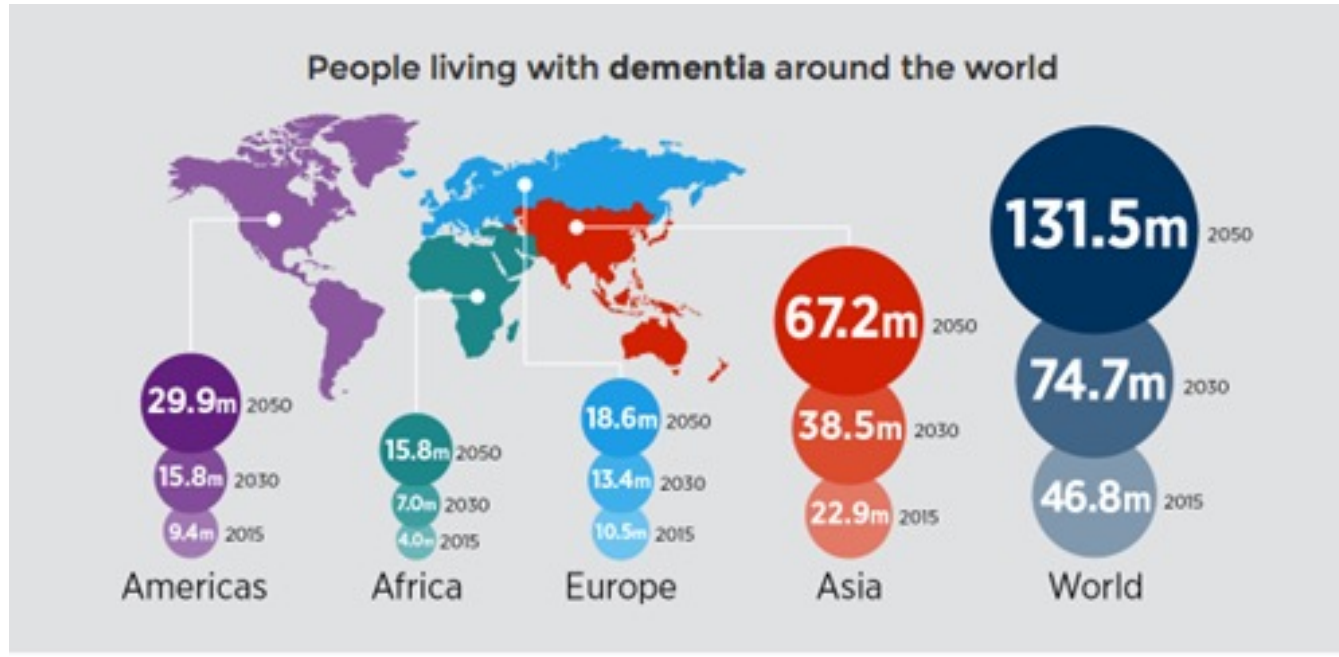
Lewy body demens– *sömnstörningar, synhallucinationer och nedsatt koncentrationsförmåga*

Frontallobsdemens– *stora personlighets- och beteendeförändringar*

Parkinsons sjukdom– *kognitiva problem sent i sjukdomen*

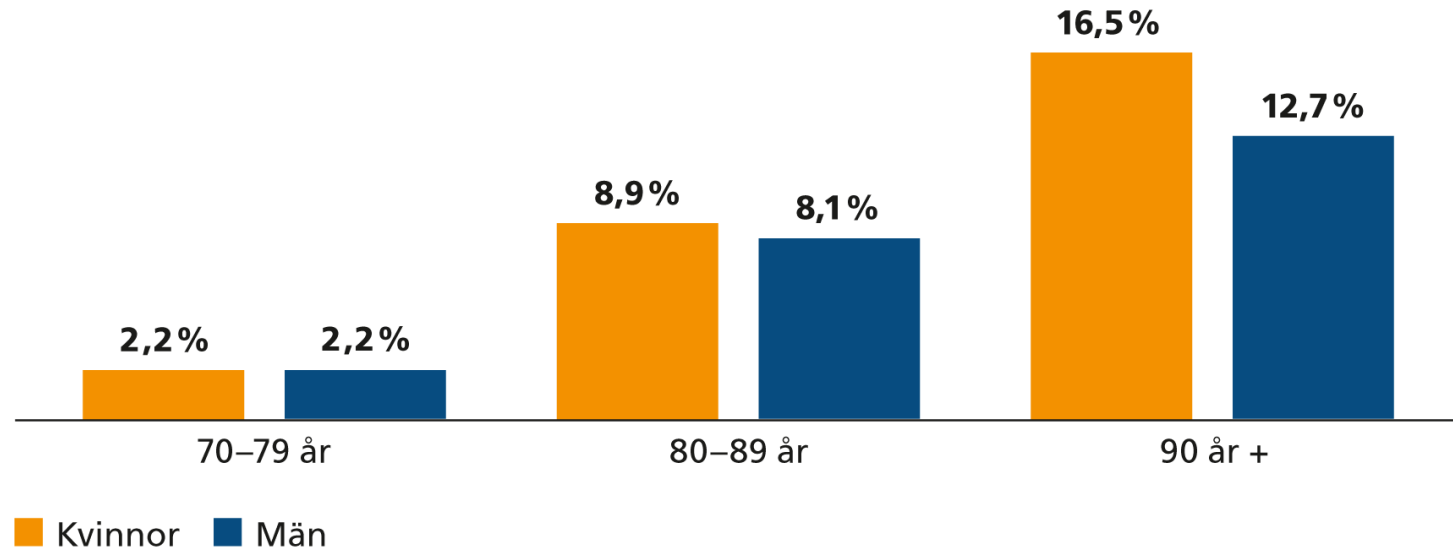
Huntingtons sjukdom– *kognitiva problem sent i sjukdomen*

Hur många personer lever med demenssjukdom?

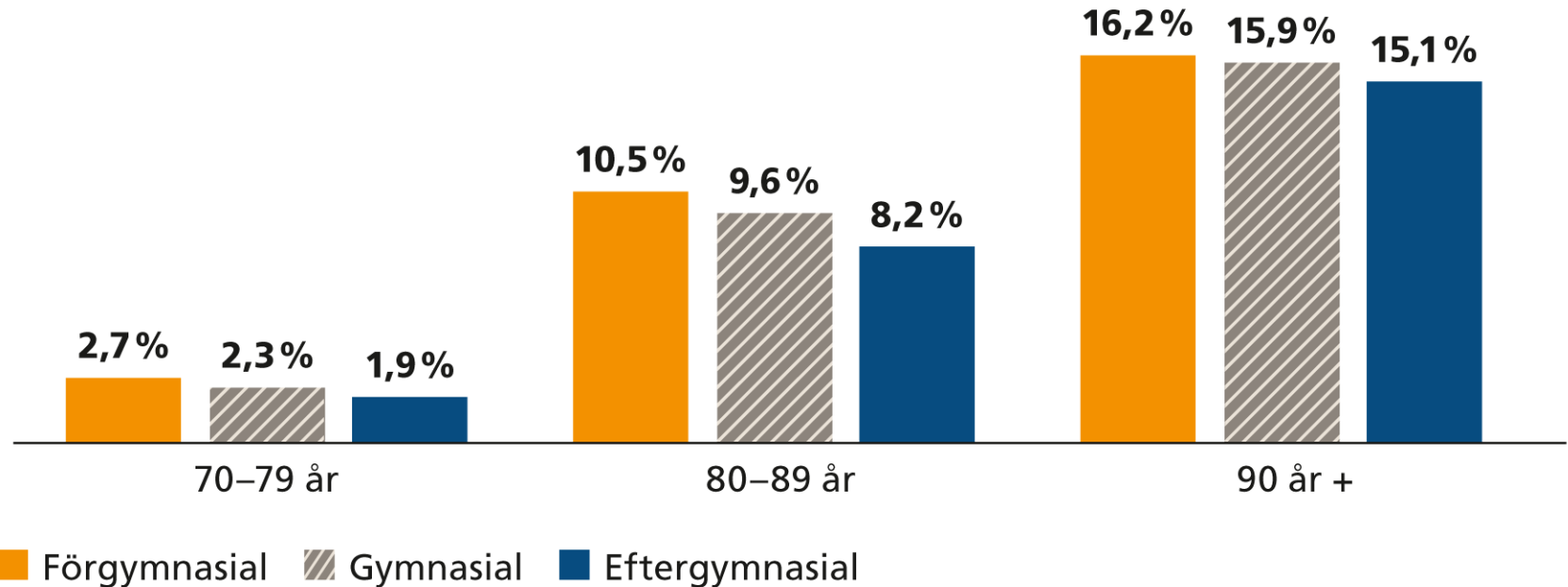
Sverige: 160 000 personer lever med demenssjukdom och medelåldern är 79 år

Andel (%) i åldrarna 70 år och äldre med demensdiagnos, i Stockholms län år 2021, uppdelat efter kön.

Källa: VAL-databaserna.

Andel (%) i åldrarna 70 år och äldre med demensdiagnos, i Stockholms län år 2021, uppdelat efter utbildningsnivå.

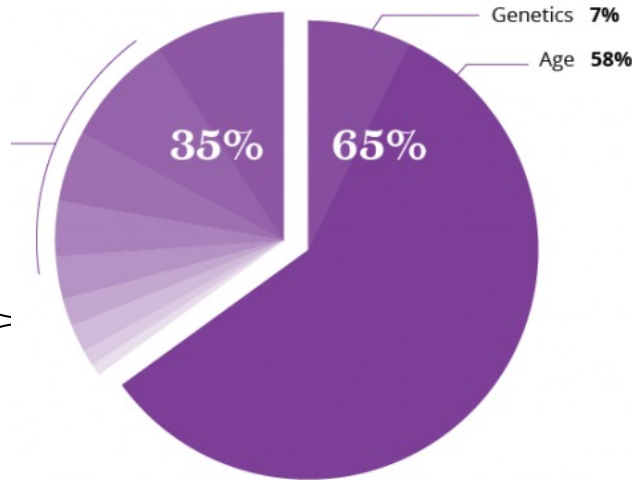

Källa: VAL-databaserna.

Riskfaktorer

- Ålder
- Kort utbildning
- Högtryck
- Hörselskador
- Rökning
- Obesitas
- Depression
- Fysisk inaktivitet
- Diabetes
- Låg social kontakt
- Huvudskador
- Luftföroreningar

Vi kan själva påverka flera riskfaktorer!

FINGER-studien visar att med en kombination av kost, motion, kognitiv träning och övervakning av hjärt-kärlhälsa kan man förbättra den kognitiva förmågan

Tidiga tecken på demenssjukdom

1 Memory loss

2 Difficulty performing familiar tasks

3 Problems with language

4 Disorientation to time and place

5 Poor or decreased judgement

6 Problems keeping track of things

7 Misplacing things

8 Changes in mood and behaviour

9 Challenges understanding visual and spatial information

10 Withdrawal from work or social activities

10
warning signs
of dementia

If these signs are new, they may be a sign of dementia.
Dementia is not a normal part of ageing.
Speak to your doctor or contact your dementia and Alzheimer association.

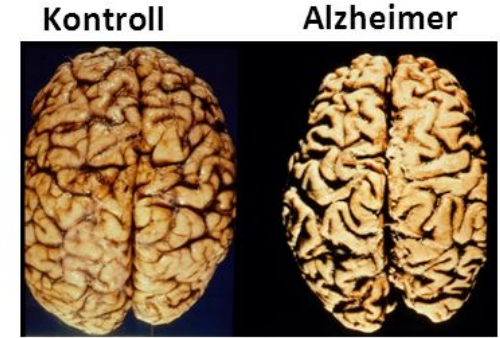
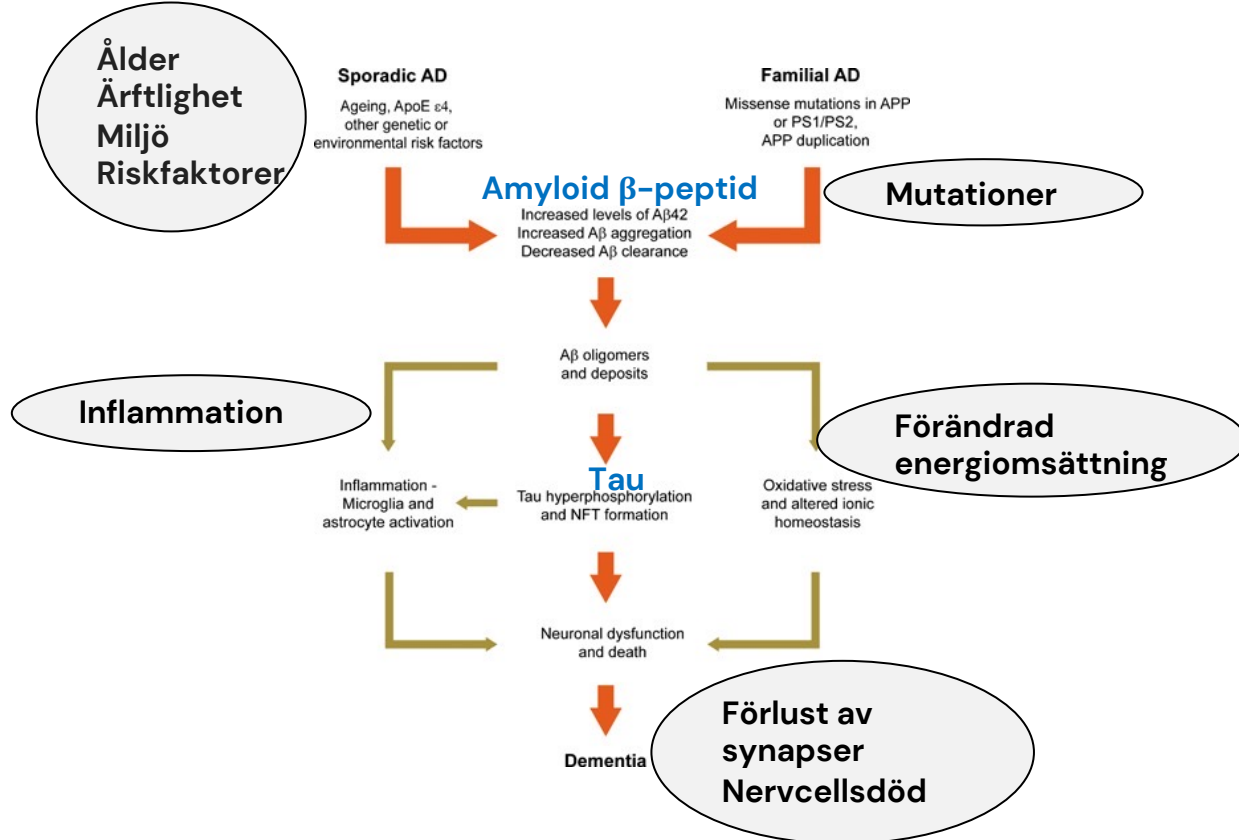
www.alzint.org

AD
Alzheimer's Disease
International
The global voice on dementia

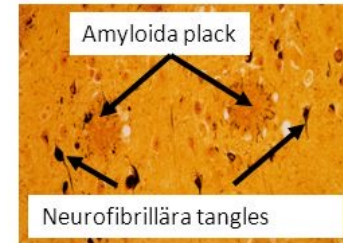
Demens är inte en normal del av åldrandet

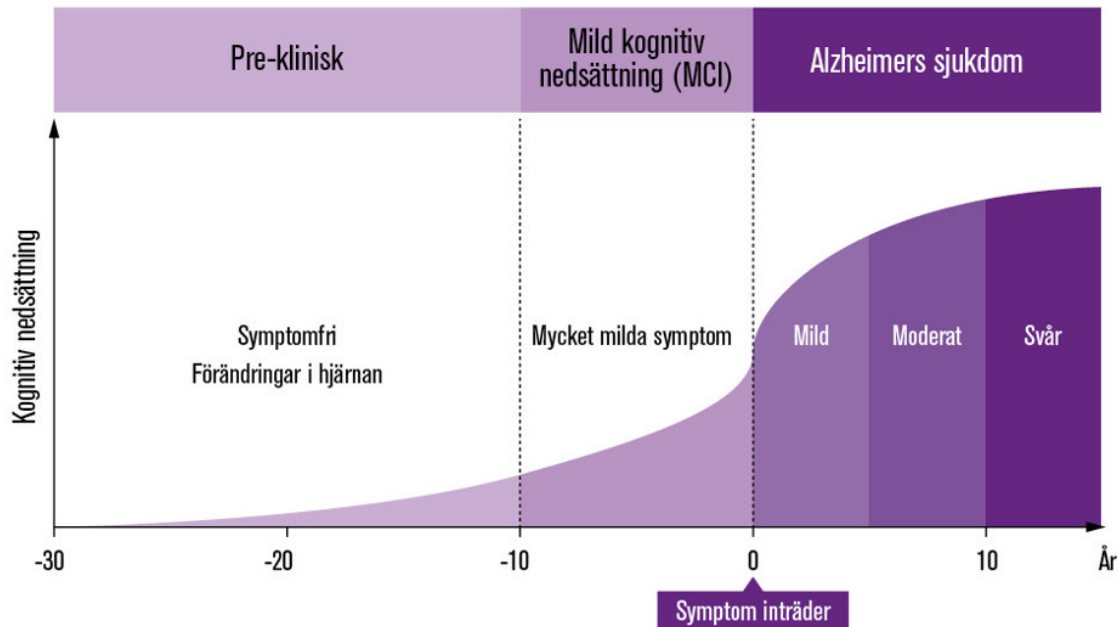
Vad händer i hjärnan vid Alzheimers sjukdom?

Alzheimer hjärnan degenererar

Alzheimers sjukdom- olika faser

- Amnesi = minnesförlust
- Afasi = problem med att kunna uttrycka sig och förstå talat språk
- Apraxi = oförmåga att utföra tidigare inlärd praktiska göromål, t ex cykla och klä på sig
- Agnosi = nedsatt förmåga att tolka sinnesintryck

Hur ställs diagnosen?

Klinik

- Neuropsykologiska tester
- Samtal med patient och anhöriga
- Familjehistorik
- Hjärnabbildning (magnetrontgen eller datortomografi)
- Ryggmärgsprov för att mäta biokemiska biomarkörer (A β och tau)

Forskning

- Amyloid-PET, FDG-PET
  - Blodprov för att mäta biokemiska markörer (A β och tau)
- Primärvård och minnesmottagningar- olika förutsättningar i landet

Vilka läkemedel finns?

- Tre olika acetylkolinesterashämmare:
  - Donepezil Aricept® (Pfizer)
  - Rivastigmine Exelon® (Novartis)
  - Galantamine Razadyne® (Janssen)
- NMDA-receptor antagonist:
  - Memantine Ebixa® (Lundbeck)
- Antikroppsbaseerade läkemedel (anti-amyloid):
  - Aducanemab Aduhelm® (Biogen), godkänt i USA
  - Lecanemab Leqembi® (BioArctic, Eisai, Biogen), godkänt i USA, Japan, Kina
  - Donanemab (Lilly), godkänt i USA

Hur sker omvårdnaden?

Personcentrerad vård kan förebygga sjukhusinläggningar

- Vård av demenssjuka bör vara personcentrerad, där individens medicinska, kognitiva, psykologiska, miljömässiga, kulturella och sociala behov beaktas.
- Målet med vården är att hantera patienternas neuropsykiatriska symtom, minska antalet sjukhusinläggningar och mildra effekterna av samsjuklighet och svaghet.

Hur sker omvårdnaden?

Tillgång till omsorg påverkar anhöriga

- I Sverige finns cirka 160 000 personer som har en demenssjukdom. Av dem bor nästan 95 000 hemma och hälften av dem får ingen hemsjukvård .
- Många förlitar sig på informell vård, alltså obetald vård som tillhandahålls av anhöriga och närstående. Det är krävande för de anhöriga eftersom äldre med kognitiv nedsättning eller demens behöver upp till tre gånger mer hjälp än personer med intakt kognition .

Att tänka på vid behovsprövning och transport

- Handläggaren ska även prata med en anhörig om den som ärendet gäller har tecken på kognitiv sjukdom, det är inte säkert att hen säger som det är.
- Chauffören får aldrig lämna av en person med kognitiva svårigheter utan att någon tar emot. Personen kan ha svårt att hitta, komma ihåg portkod etc.
- Säkerställ att chauffören ringer den som ska ta emot i tid så att hen vet att personen är på väg.
- Dubbelkolla adressen vid osäkerhet.
- Viktigt att bemöta personer med kognitiv sjukdom med respekt och värdighet. Prata *till* personen, ha tålamod, fantasi och inlevelse.

Tack för att ni lyssnat!

**Karolinska
Institutet**